

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

БОЙЧЕВ И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 77185/01)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

27 януари 2011 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

27/04/2011

На основание член 44 § 2 от Конвенцията настоящото решение е окончателно. То може да претърпи редакционни промени.

По делото Бойчев и други срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като камара в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,

Ренате Йегер (Renate Jaeger),

Райт Марусте (Rait Maruste),

Изабел Беро-Льофевър (Isabelle Berro-Lefèvre),

Миряна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska),

Здравка Калайджиева,

Гана Юдживска (Ganna Yudkivska), *съдии*,

и Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на Отделението*,

след обсъждане в закрито заседание на 14 декември 2010 г.,

постанови следното решение, взето на посочената дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 77185/01) срещу Република България, подадена на 6 ноември 2000 г. пред Съда на основание чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък „Конвенцията“) от трима български граждани – г-н Бисер Георгиев Бойчев, г-н Михаил Димитров Сергеев и г-жа Румяна Георгиева Шарова („жалбоподателите“) и една асоциация – Обединителна църква („асоциацията жалбоподател“)

2. Жалбоподателите се представляват от г-жа В. Менева и г-н Й. Грозев – адвокати, практикуващи в София. Българското правителство („Правителството“) се представлява от своя агент – г-жа М. Коцева от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателите се жалват от намесата на полицията по време на религиозно събиране, както и от отказа за регистрация на асоциацията жалбоподател като вероизповедание.

4. На 28 ноември 2006 г. председателят на Пето отделение решава да съобщи жалбата на Правителството. В съответствие с член 29 § 3 от Конвенцията също така е решено жалбата да се разгледа по същество едновременно с разглеждането на нейната допустимост.

ФАКТИТЕ**I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО СЛУЧАЯ**

5. Тримата първи жалбоподатели са български граждани. Г-н Бисер Бойчев е роден през 1966 г. и живее в Първенец, г-н Михаил Сергеев е

роден през 1957 г. и живее в София, г-жа Румяна Шарова е родена през 1974 г. и живее в Берлин. Асоциацията жалбоподател, Обединителна църква, е религиозно обединение, действащо в България от 1992 г.

А. Събитията от 6 април 1997 г. и предприети действия от жалбоподателите

6. През 1992 г. тримата жалбоподатели стават последователи на българския клон на Обединителна църква, известна и под името Асоциация на Светия дух за обединение на световното християнство, създадена от Сан Мьон Мун през 1954 г. Събранията, в които участват, неколkokратно са прекъсвани от полицията.

7. На 6 април 1997 г. жалбоподателите присъстват на събиране на около десетина лица в дома на третата жалбоподателка, г-жа Шарова, в Благоевград. Срещата е прекъсната от полицаи, снабдени с предварително разрешение от районния прокурор за извършване на претърсване. Полицаяте проверяват личните документи на присъстващите и претърсват апартамента. Изземват книги, VHS касети, формуляри за членство, както и телевизор и видеоапарат, принадлежащи на третата жалбоподателка. В протокола, който ѝ е връчен, се посочват разпоредби от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), отнасящи се до разследването на заварено престъпление.

8. От разменената впоследствие кореспонденция между Областна дирекция на вътрешните работи (ОДВР) в Благоевград, районната прокуратура и окръжната прокуратура е видно, че намесата на полицаите и извършеното претърсване са имали за цел да прекъснат събранието, считано за незаконно, доколкото религиозната организация не е регистрирана и призната в България. В някои от документите се цитира член 185 от НПК и общата компетентност на прокуратурата за превенция на незаконни действия и престъпления.

9. На 17 и 22 април 1997 г. третата жалбоподателка се обръща съответно към районния прокурор и ОДВР с искане да ѝ бъдат върнати иззетите вещи. Телевизорът и видеоапаратът са ѝ върнати на 22 април 1997 г. Останалите иззети вещи не са върнати очевидно поради отказ от страна на прокурора.

10. На 28 юли 1997 г. тримата жалбоподатели завеждат граждански иск за вреди срещу ОДВР, Главна прокуратура и районната прокуратура в Благоевград. Те поддържат, че извършените претърсване и изземване са незаконосъобразни, доколкото нищо не сочи, че събирането на членове на тяхната църква е незаконно. Жалбоподателите претендират за обезщетение за претърпените неимуществени вреди, както и да им бъдат върнати иззетите вещи.

11. С определение от 16 ноември 1998 г. районният съд в Благоевград обявява иска за недопустим на основание, че жалбоподателите не са се позовали на Закона за отговорността на

държавата, а на извъндоговорната отговорност за вреди и че, от друга страна, действията на полицаите съответстват на закона.

12. След обжалване от страна на жалбоподателите на 14 юли 1999 г. окръжният съд в Благоевград отменя определението за недопустимост на основание, че съдът е този, който трябва да даде юридическата квалификация на обстоятелствата, по които е сезиран. Делото е върнато на районния съд за разглеждане по същество.

13. С решение от 19 май 2000 г. съдът отхвърля иска на жалбоподателите на основание, че полицаите са действали съгласно закона и в рамките на издаденото от прокуратурата разрешение, както и че заинтересованите лица не са доказали, че са претърпели вреда. Искането за връщане на иззетите вещи е уважено.

14. Жалбоподателите, ОДВР и районната прокуратура подават въззивна жалба. Жалбоподателите повтарят, че регистрирането на дадено вероизповедание не е условие за упражняване на свободата на религия и следователно те не са извършили нищо незаконно, което да оправдае намесата на полицията.

15. С решение от 18 април 2001 г. окръжният съд в Благоевград отхвърля въззивната жалба на жалбоподателите. Той констатира, че претърсването е наредено въз основа на постъпила в полицията информация, че в апартамента на третата жалбоподателка ще има събиране на членове на „сектата на Мун“. Полицията иска и получава по надлежния ред разрешение от прокурора за извършване на претърсване. Отишлите на място полицаи проверяват самоличността на присъстващите лица, извършват претърсване и изземват редица книги, VHS касети, формуляри за членство в сдружението, видеоапарат и телевизор. Действат според закона и нямат за цел да причинят вреда на заинтересованите лица, като последните впрочем не доказват, че са понесли вреди. Напротив, именно жалбоподателите са тези, които нарушават закона с участието си в религиозна сбирка, при отсъствието на предварителна регистрация на движението по Закона за вероизповеданията.

16. Съдът обезсилва първото съдебно решение в частта му, постановяваща връщане на иззетите вещи. Той отбелязва, че се касае за доказателства и че тяхната съдба следва да бъде решена от органите на досъдебното производство или, ако е необходимо, от наказателните съдилища. Съдебното решение е окончателно.

Б. Опити на жалбоподателите да регистрират Обединителна църква като вероизповедание

17. На общо събрание, проведено на 8 ноември 1998 г., 34 членове основатели решават да създадат асоциацията жалбоподател, приемат нейния устав и избират ръководство. Съгласно член 2 и член 3 от устава целта на организацията е изповядване на християнската вяра,

основана на принципа за всеобща хармония и мир между всички хора. Дейността на асоциацията се състои, наред с друго, в организирането на религиозни служби, изучаване на Библията, издаване на религиозна литература и благотворителна дейност.

18. На 9 декември 1998 г. първият жалбоподател, г-н Бойчев, в качеството си на председател на управителния съвет подава в Министерския съвет заявление за регистрация на асоциацията като вероизповедание на основание член 6 от Закона за вероизповеданията. Той прилага устава на асоциацията, както и протоколи от учредителното общо събрание и първото заседание на управителния съвет.

19. Тъй като не получава отговор в предвидения от закона едномесечен срок, на 22 януари 1999 г. първият жалбоподател сезира Върховния административен съд с жалба срещу негласния отказ за регистрация от страна на администрацията, какъвто смята, че е получил.

20. Малко след това първият жалбоподател получава писмо от Министерския съвет, с дата 6 януари 1999 г., в което се казва, че голяма част от текстовете в представените документи за регистрация са неточни и непълни, което не позволява да се провери дали те отговарят на изискванията на член 37, алинея 2 от Конституцията, нито пък да се види какво отличава асоциацията от останалите религиозни движения. В съответствие с член 30 от Закона за вероизповеданията жалбоподателят е приканен да измени устава, като вземе предвид направените забележки, и да посочи специфичността на въпросната религиозна общност.

21. С определение от 1 март 2000 г. Върховният административен съд обявява жалбата, подадена от първия жалбоподател, за недопустима на основание липса на изричен или подразбиращ се отказ, който да бъде обжалван. Съдът отбелязва, че административният орган не е отхвърлил заявлението, тъй като не е могъл да прецени от достъпната информация дали сдружението е конституционносъобразно. Ето защо е посочил на жалбоподателя, че трябва да прецизира устава на организацията. Към това се добавя и фактът, че Законът за вероизповеданията задължава административния орган да разгледа всяко заявление за регистрация и да постанови решението си писмено. При тези обстоятелства не може да се смята, че е налице негласен отказ.

22. По жалба на първия жалбоподател на 8 май 2000 г. разширен състав на Върховния административен съд потвърждава обжалваното определение със същите мотиви.

23. Жалбоподателите не предприемат нищо след писмото на Министерския съвет от 6 януари 1999 г.

24. През януари 2002 г. първият жалбоподател подава заявление за регистрация на сдружение – Семейна федерация за световен мир и

обединение, по новия Закон за юридическите лица с нестопанска цел. Според устава сдружението си поставя за цел постигането на мир и единство в света чрез възпитаване на зрели и хармонични личности в здрави и стабилни семейства. С решение от 23 януари 2002 г. Софийски градски съд нарежда регистриране на сдружението, чийто председател е първият жалбоподател, а вторият жалбоподател, г-н Сергеев, е член на управителния съвет.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И СЪДЕБНА ПРАКТИКА

А. Свободата на религия в основните документи

25. Член 13 от Конституцията от 1991 г. провъзгласява свободата на вероизповеданията и отделянето на религиозните институции от държавата. Подобни разпоредби се съдържат също така в Закона за вероизповеданията от 1949 г.

26. Член 37 от Конституцията провъзгласява свободата на съвестта, свободата на мисълта и свободния избор на вероизповедание и на религиозни или атеистични възгледи. Член 37, алинея 2 гласи, че свободата на съвестта и на вероизповеданието не може да бъде насочена срещу националната сигурност, народното здраве и морала или срещу правата и свободите на други граждани.

Б. Юридическа личност на религиозните сдружения

27. По време на обстоятелствата по конкретното дело религиозно сдружение придобива юридическа личност, само ако получи статут на вероизповедание по Закона за вероизповеданията от 1949 г. Съгласно член 6 от този закон:

„От момента на утвърждението устава на изповеданието от Министерския съвет или упълномощен от него подпредседател на Министерския съвет, същото се счита за признато и добива качество на юридическа личност.“

Българското право не съдържа процедурна разпоредба, отнасяща се конкретно до разглеждането от Министерския съвет на искане за признаване. Съгласно общите разпоредби на Закона за административното производство, в сила по това време, административен орган, сезиран с искане, следва да се произнесе в седемдневен срок или, ако е необходимо да се съберат допълнително материали – в едномесечен срок. При липса на отговор в този срок въпросните лица могат да предявят жалба срещу негласния отказ в двуседмичен срок.

28. Сдружение може също така да придобие юридическа личност, като се регистрира като юридическо лице с нестопанска цел по Закона за лицата и семейството от 1949 г. Член 133а от този закон, в сила от

18 февруари 1994 г., гласи все пак, че регистрацията на организациите, осъществяващи богослужебна или религиознопросветна дейност, се извършва след предварително одобрение от Министерския съвет.

29. Новият Закон за юридическите лица с нестопанска цел, в сила от 1 януари 2001 г., не съдържа подобно условие за регистрация на тези сдружения.

30. От друга страна, новият Закон за вероизповеданията, в сила от 1 януари 2003 г., променя процедурата за регистрация на вероизповеданията, която вече се извършва от Софийски градски съд.

В. Религиозна дейност на нерегистрирани сдружения

31. Няма разпоредба във вътрешното право, която да обвързва изрично упражняването на свободата на религия и организирането на религиозни събрания с предварителната регистрация на религиозно сдружение като юридическо лице.

32. Въпреки това по времето на обстоятелствата по конкретното дело подобни събирания често са прекъсвани от полицията на основание, че съответното сдружение не е регистрирано (вж. обстоятелствата по следните дела, разгледани от органите на Конвенцията – *Лотер и Лотер срещу България (Lotter и Lotter с. Bulgarie)* (извънсъдебно споразумение), № 39015/97, 19 май 2004, и *Християнско сдружение „Свидетели на Йехова“ срещу България (Khristiansko sdruzhenie Svideteli na Jehova с. Bulgarie)*, № 28626/95, решение на Комисията от 3 юли 1997).

33. Вътрешната съдебна практика в тази област не е богата и често е противоречива. При обстоятелства, сходни с тези в конкретния случай, Софийският районен съд е приел, че при отказана регистрация религиозната дейност на сдружението е незаконна; все пак съдът е приел, че направеното претърсване е незаконосъобразно поради липсата на образувано наказателно производство (Реш. от 28.03.1998г., д. № 11650/95). Същият съд е приел по друго дело, че претърсването е законно, тъй като е разпоредено от прокуратурата, но че организирането на събрания на членове на религиозно сдружение не е обвързано с регистрация на последното, като властите все пак си запазват правото на намеса в случай на риск за общественото здраве или морал (Реш. от 02.02.1999г., д. № 11281/95).

34. С решение от 14 май 2001 г. (Реш. № 3270 от 14.05.2001 г. по адм. д. № 2174/2000 г., III отд.) Върховният административен съд е потвърдил, че вътрешното право не налага на религиозните сдружения никакво задължение за регистрация и че техните членове следователно са свободни да се събират дори при липса на такава регистрация.

Г. Разпоредби, уреждащи претърсването и изземването

35. Съгласно членове 134 и 135 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. (НПК), в сила по времето на обстоятелствата, претърсване и изземване могат да бъдат наредени от прокурор или съдия, когато са налице достатъчно основания да се предполага, че предмети или книжа, отнасящи се до образувано наказателно производство, се намират в дадено помещение. Полицията може да извърши претърсване и изземване без разрешение от прокурор при разследване на заварено престъпление (член 409, алинея 1 и член 171, алинея 2 от НПК).

36. Следователят, полицията и другите компетентни административни органи могат да извършват оглед, претърсване и изземване извън наказателно производство, в рамките на предварително разследване, имащо за цел да определи необходимостта от образуване на производство, но само ако незабавното им извършване е единственото средство за събиране и запазване на доказателствата (член 191 от НПК). В подобен случай те са длъжни незабавно да информират прокурора.

37. Съгласно член 108 от НПК веществените доказателства се пазят до приключване на наказателното производство. Иззетите вещи могат да бъдат върнати на собственика им преди края на делото, ако няма опасност това да се отрази на хода на делото. Считано от 1 януари 2000 г. евентуалният отказ на разследващия или на прокурора за връщане на вещите може да бъде обжалван пред съда.

Д. Правомощия на прокуратурата по член 185 от НПК

38. Съгласно член 185 от НПК, в сила към момента на обстоятелствата (въпросната разпоредба е отменена на 30 май 2003 г.), прокурорът може да взема мерки за предотвратяване на престъпление, ако има основания да предполага, че то ще бъде извършено.

ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕНОВЕ 8, 9 И 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ВЪВ ВРЪЗКА С ИНЦИДЕНТА ОТ 6 АПРИЛ 1997 Г.

39. Тримата жалбоподатели физически лица твърдят, че намесата на полицията, претърсването и изземването, станали на 6 април 1997 г., са накърнили правото им на неприкосновеност на личния живот и жилището, както и свободата им да изповядват своята религия, в

нарушение на членове 8, 9 и 13 от Конвенцията. Въпросните разпоредби гласят следното:

Член 8

„1. Всеки има право на неприкосновеност на личния и семейния си живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.“

Член 9

„1. Всеки има право на свобода на мисълта, съвестта и религията; това право включва свободата на всеки да променя своята религия или убеждения и свободата да изповядва своята религия или убеждения индивидуално или колективно, публично или в частен кръг, чрез богослужение, преподаване, практикуване и спазване на ритуали.

2. Свободата да се изповядват религията или убежденията подлежи само на такива ограничения, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на обществената сигурност, за защитата на обществения ред, здравето и морала или за защитата на правата и свободите на другите.“

Член 13

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в (...) Конвенция, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.“

А. Становища на страните

40. Жалбоподателите поддържат, че намесата на полицията и извършените претърсване и изземване в дома на г-жа Шарова не са „предвидени в закона“, доколкото са осъществени извън каквото и да е наказателно производство и доколкото провеждането на религиозно събрание дори без предварителна регистрация не може да се счита за противоречащо на българското законодателство. Наред с това действащият закон не е достатъчно ясен и предвидим, за да изпълни изискванията на членове 8 и 9 от Конвенцията.

41. Те считат, че подобни мерки, основани единствено на факта, че религиозното им сдружение не е регистрирано, се явяват във всички случаи несъразмерно посегателство на правата им.

42. Тъй като вътрешните съдилища са отказали да разгледат въпроса за съразмерността на мерките, жалбоподателите считат, че са

били лишени от ефикасно правно средство за защита по смисъла на член 13.

43. Правителството не е представило коментар на тези оплаквания.

Б. Допустимост

44. Съдът констатира, че оплакванията не са явно необосновани от гледна точка на член 35 § 3 от Конвенцията. Той отбелязва, от друга страна, че те не са недопустими на друго основание. Следователно е редно да бъдат обявени за допустими.

В. Относно оплакването, основано на член 9

1. Относно наличието на намеса

45. Съдът ще разгледа на първо място оплакването на жалбоподателите по член 9 от Конвенцията. Той припомня, че макар и свободата на религия, по смисъла на член 9 от Конвенцията, да касае на първо място душата и съвестта, тя предполага също така свободата „да изповядва[ш] своята религия“ индивидуално и в частен кръг или колективно, публично и в кръга на споделящите същата вяра. В член 9 са изброени различните форми, чрез които може да се прояви изповядването на дадена вяра или убеждение, а именно чрез богослужение, преподаване, практикуване и спазване на ритуали (*Кокинакис срещу Гърция (Kokkinakis c. Grèce)*, 25 май 1993, § 31, серия А № 260-А; *Кузнецов и други срещу Русия (Kouznetsov et autres c. Russie)*, № 184/02, § 56, 11 януари 2007; *Пери срещу Латвия (Perry c. Lettonie)*, № 30273/03, § 52, 8 ноември 2007).

46. Съдът отбелязва, че събирането, в което са участвали жалбоподателите на 6 април 1997 г., е на религиозно обединение, чиито последователи са, и че властите също са преценили, че става въпрос за религиозно събрание; въпросните събития попадат следователно в приложното поле на закрилата, предвидена в член 9 от Конвенцията. При тези обстоятелства прекъсването от страна на полицията на събранието и извършените претърсване и изземване се явяват намеса в упражняването от жалбоподателите на правото им да изповядват религията си.

47. Подобна намеса се явява нарушение на член 9, освен когато е предвидена в закона и необходима в едно демократично общество за постигане на законна цел (*Пери*, горесцитирано, § 57).

2. Относно обосноваването на намесата

48. Съгласно постоянната практика на Съда изразът „предвидени в закона“, съдържащ се в член 9 § 2 от Конвенцията, изисква не само мерките, касаещи оплакването, да имат основание във вътрешното

законодателство, но визира и качеството на съответното законодателство. Така например разпоредбите на това законодателство следва да са достатъчно достъпни и предвидими, т.е. да са прецизно формулирани, за да позволят на гражданина – ползващ при нужда информирани съветници – да съобрази поведението си. Вътрешното право следва да предлага определена закрила срещу произволни посегателства от страна на държавата върху права, гарантирани от Конвенцията. Когато се касае за въпроси, свързани с основните права, законът би влязъл в противоречие с върховенството на правото, един от основните принципи в демократичното общество, провъзгласен от Конвенцията, ако правомощието за преценка, предоставено на изпълнителната власт, се окаже неограничено. Следователно законът трябва да определи обхвата и условията и реда на упражняване на едно такова правомощие по достатъчно ясен начин (вж., наред с други, *Хасан и Чауш срещу България* [ГК], № 30985/96, § 84, ЕСПЧ 2000-XI).

49. В случая не става ясно от издадените от българските власти актове каква е законовата основа за намесата на полицията по време на събранието в дома на третата жалбоподателка и за извършените претърсване и изземване. И наистина, макар и връченият на заинтересованото лице протокол, както и някои по-късни решения да се позовават на наказателно разследване и разпоредби от Наказателно-процесуалния кодекс, отнасящи се до разследването на заварено престъпление (параграфи 7, 16 и 35 – 37, по-горе), не е видно в никакъв момент да е образувано наказателно производство във връзка с въпросните обстоятелства или срещу участниците в събранието. При тези обстоятелства Съдът не би могъл да приеме, че спорната намеса е имала за законна основа горепосочените разпоредби от Наказателно-процесуалния кодекс.

50. От друга страна, доколкото полицията и вътрешните съдилища се позовават в решенията си на член 185 от НПК и на компетентността на прокуратурата за предотвратяване на престъпления, Съдът отбелязва, че въпросната разпоредба е формулирана изключително общо. Като се има предвид тази формулировка, изглежда почти невъзможно да се предвиди при какви обстоятелства прокуратурата има право да се намеси и кои са мерките, които тя може да вземе на това основание. От което следва, че прокуратурата е имала почти неограничено право на преценка, което изглежда несъвместимо с изискването за минимална степен на закрила или с повелителната норма за върховенство на закона (виж, *mutatis mutandis*, *Злинсам ООД срещу България*, № 57785/00, § 99, 15 юни 2006).

51. Наред с това вътрешното право не е ясно разбираемо и що се отнася до възможността за провеждане на религиозно събрание при липсата на регистрация на съответната организация – действително, въпреки принципа, залегнал в член 13 от Конституцията, и факта, че никаква друга разпоредба не предвижда подобно условие, към времето

на обстоятелствата по конкретното дело съществува административна практика, гарантирана отчасти от съдебната практика, според която подобни събирания за незаконни (параграфи 31 – 34 по-горе). При тези обстоятелства разпоредбите на вътрешното право не изглеждат достатъчно ясни и точни, за да позволят на жалбоподателите да съобразят поведението си.

52. В заключение и при липсата на други обяснения от страна на Правителството Съдът счита, че спорната намеса е лишена от вътрешноправна законова основа, отговаряща на изискванията на член 9 от Конвенцията, и следователно не е „предвидена в закона“ по смисъла на въпросната разпоредба. Като се има предвид тази констатация, не следва да се разглежда по-нататък оплакването, за да се види дали намесата е преследвала законна цел и дали е била необходима в едно демократично общество (*Хасан и Чауш*, горещитирано, § 88).

53. Следователно налице е нарушение на член 9 от Конвенцията по отношение на тримата жалбоподатели физически лица.

Г. Относно оплакването, основано на член 13 във връзка с член 9

54. Съдът припомня, че член 13 от Конвенцията гарантира съществуването във вътрешното право на средство за защита по отношение на оплаквания, които могат да се разглеждат като „защитими“ по смисъла на Конвенцията. Подобно средство следва да позволява на компетентното национално съдилище да разгледа по същество съответно оплакване по Конвенцията и да предложи подходящо обезщетение, дори и договарящите държави да разполагат с определена свобода на преценка относно начина, по който ще изпълняват задълженията си, вменени им от съответната разпоредба (виж, наред с други, *Хасан и Чауш*, горещитирано, § 96).

55. В конкретния случай, като има предвид констатацията си по-горе, Съдът счита, че тримата жалбоподатели са имали защитимо оплакване за нарушение на член 9 от Конвенцията. Следователно вътрешното право е трябвало да им предостави адекватно правно средство за защита.

56. Съдът отбелязва, че жалбоподателите са подали граждански иск по Закона за отговорността на държавата, но че последният е отхвърлен с мотива, че намесата на властите не нарушава вътрешното законодателство. Все пак Съдът отбелязва, че вътрешните съдилища не са разгледали аргументите на жалбоподателите, основани на член 9. А за да бъде правното средство за защита ефективно по смисъла на член 13, необходимо е националните власти, които се произнасят по делото, да могат да разгледат по същество оплакването, основано на Конвенцията (*Глас Надежда ЕООД и Анатоли Еленков срещу*

България, № 14134/02, § 69, ЕСПЧ 2007 година-XI (откъси); *Смит и Грейди срещу Обединеното кралство (Smith и Grady c. Royaume-Uni)*, № 33985/96 и № 33986/96, § 138, ЕСПЧ 1999-VI). Следователно вътрешноправното средство за защита в конкретния случай е било неефикасно.

57. Съдът отбелязва, от друга страна, че Правителството не посочва никакво друго средство за защита, достъпно във вътрешното право, което заинтересованите лица са могли да използват. С оглед на тези елементи Съдът заключава, че жалбоподателите не са разполагали с вътрешноправно средство за защита, което да им помогне да отстранят твърдяното нарушение.

58. Следователно налице е нарушение на член 13 във връзка с член 9 от Конвенцията.

Д. Относно оплакването, основано на член 8 самостоятелно и във връзка с член 13

59. Като има предвид заключението си по-горе за нарушение на член 9 и член 13, Съдът не счита за необходимо да разглежда отделно оплакването по член 8 самостоятелно и във връзка с член 13 от Конвенцията.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕНОВЕ 9, 11 И 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ВЪВ ВРЪЗКА С ОТКАЗА ЗА РЕГИСТРАЦИЯ НА АСОЦИАЦИЯТА ЖАЛБОПОДАТЕЛ

60. Жалбоподателите поддържат, че отказът на властите да регистрират организацията им като признато вероизповедание е довел до нарушение на членове 9, 11 и 13 от Конвенцията. Разпоредбите на членове 9 и 13 са дадени в параграф 39 по-горе. Член 11 гласи следното в съответната си част:

„1. Всеки има право на свобода на (...) събрания (...).

2. Упражняването на това право не подлежи на никакви ограничения, освен на тези, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната или обществената сигурност, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала или на правата и свободите на другите. (...)“

А. Становища на страните

61. Правителството смята, че няма намеса в упражняването на изтъкнатите от жалбоподателите права. Според него заинтересованите лица не са получили отказ, изричен или мълчалив, за регистрация на организацията им като вероизповедание. Министерският съвет им е посочил, че е необходимо да уточнят някои аспекти в искането си, за

да може да се разгледа дали последното отговаря на изискванията на закона, и процедурата е била в ход. Правителството подчертава, че жалбоподателите дори не правят опит да изпълнят дадените указания и че при тези обстоятелства не е възможно да се спекулира какъв би бил отговорът на властите, ако го бяха направили.

62. Правителството поддържа наред с това, че жалбоподателите са имали възможност да подадат заявление за регистрация на асоциацията жалбоподател като юридическо лице по член 133а от Закона за лицата и семейството, както постъпват много други религиозни сдружения по това време. Впрочем заинтересованите лица впоследствие използват тази възможност, тъй като създават и регистрират асоциация през 2002 г. по новия Закон за юридическите лица с нестопанска цел.

63. Правителството посочва, от друга страна, че след влизането в сила на новия Закон за вероизповеданията режимът за регистрация е либерализиран и са регистрирани над шестдесет нови общности, но асоциацията жалбоподател не прави никакви постъпки в тази посока.

64. Жалбоподателите считат, че указанията в писмото на Министерския съвет са твърде общи и невъзможни за изпълнение. Без по-точни указания те е нямало как да знаят кои разпоредби от устава са неясни, нито пък какъв тип информация е необходимо да се добави относно вярванията и практиките на тяхната църква, която впрочем е религиозна организация, известна в цял свят. Ето защо жалбоподателите смятат, че за тях е било невъзможно да изпълнят въпросните указания и че така са получили отказ за регистрация на вероизповеданието си.

65. Що се отнася до оправдаването на намесата, жалбоподателите поддържат, тя не е нито „предвидена в закона“, нито съразмерна, че вътрешното право дава прекалено голямо право на преценка на администрацията и че никакъв конкретен мотив за разминаване с Конституцията или закона не им е представен. Те считат, от друга страна, че създаването на асоциацията през 2002 г. и възможността да поискат регистрация на религиозното си движение по новия Закон за вероизповеданията от 2003 г. не могат да поправят обстоятелствата, предмет на настоящата жалба, които датират от няколко години преди това.

66. Те поддържат, че с отказа си да разгледат по същество жалбата им вътрешните съдилища са ги лишили и от ефикасно правно средство за защита, гарантирано от член 13 от Конвенцията.

Б. Преценка на Съда

67. Съдът припомня, че религиозните общности съществуват традиционно под формата на организирани структури, ето защо член 9 следва да се тълкува от гледна точка на член 11 от Конвенцията, който

защитава правото на сдружаване от всяка неоправдана намеса на държавата. Видяно от този ъгъл, правото на вярващите на свобода на религия, което включва правото да изповядваш религията си колективно, предполага те да могат свободно да се сдружават, без държавата да се намесва произволно. Ето защо отказът на националните власти да признаят статут на юридическо лице на дадена религиозна общност може да съставлява намеса в упражняването от заинтересованите лица на правото им на свобода на сдружаване, но също и намеса в правото им на свобода на религия, гарантирано от член 9 (*Религионсгемайншафт дер Цойген Йеховас и други срещу Австрия (Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas et autres c. Autriche)*, № 40825/98, §§ 61 – 62, 31 юли 2008; *Бесарабска митрополитска църква и други срещу Молдова (Eglise métropolitaine de Bessarabie et autres c. Moldova)*, № 45701/99, § 105, ЕСПЧ 2001-ХІІ; *Кимля и други срещу Русия (Kimlya et autres c. Russie)*, № 76836/01 и № 32782/03, §§ 81 и 84, ЕСПЧ 2009-...).

68. Що се отнася до настоящото дело, Съдът отбелязва, че жалбоподателите не са получили официален отказ за регистриране на асоциацията като вероизповедание. В рамките на процедурата за регистрация, с писмо от Министерския съвет с дата 6 януари 1999 г., изпратено в предвидения от закона едномесечен срок, с който разполага органът, за да се произнесе, жалбоподателите са приканени да допълнят и уточнят представените документи (вж. параграф 20 по-горе). Жалбоподателите не отговарят на това искане, като предпочитат да продължат да поддържат жалбата си за отмяна на мълчаливия отказ на администрацията, който смятат, че са получили и заради който са сезирали вътрешните съдилища. Съдът отбелязва, че от представените материали е видно, че според административните органи процедурата е била в ход, което е изрично потвърдено от Върховния административен съд, приел, че в конкретния случай от страна на администрацията няма отказ, който да може да бъде обжалван като такъв (параграф 21 по-горе).

69. Доколкото жалбоподателите поддържат, че е било невъзможно да изпълнят отправеното в писмото на Министерския съвет искане поради неяснотата на дадените указания, Съдът счита, заинтересованите лица са можели да изложат тези си възражения в отговора си и при последващ отказ за регистрация да обжалват пред компетентните съдилища (вж. по отношение на подобна ситуация, *Борисов срещу България* (реш.), № 62193/00, 26 февруари 2008). Действително, Съдът не би могъл да спекулира какъв би бил отговорът на компетентните власти и вътрешните съдилища, ако това бе станало.

70. При тези обстоятелства и при липсата на официално решение по заявлението за регистрация на жалбоподателите Съдът не е убеден, че връщането на заявлението, направено официално с писмо от 6 януари 1999 г. за допълнение и прецизиране, или най-общо поведението на

компетентните власти могат да бъдат възприемани като фактически отказ за регистрация на асоциацията жалбоподател (вж. като пример за обратното *Рамазанова и други срещу Азербайджан (Ramazanova et autres c. Azerbaïdjan)*, № 44363/02, §§ 56-58, 1 февруари 2007 г., където Съдът стига до такова заключение на основание голямото забавяне, близо общо четири години, на властите в резултат на последователните връщания на заявлението за регистрация на сдружението).

71. Съдът отбелязва, от друга страна, че от 1 януари 2001 г. новият Закон за юридическите лица с нестопанска цел разрешава създаването на религиозни сдружения като юридически лица, без да е нужно да се одобряват от Министерския съвет. Жалбоподателите впрочем използват тази възможност и учредяват сдружение по този закон през януари 2002 г. (параграф 24, по-горе).

72. Като има предвид горното, Съдът счита, че оплакването на жалбоподателите, основано на членове 9 и 11 от Конвенцията, е явно необосновано и следва да бъде отхвърлено в съответствие с член 35 §§ 3 а) и 4 от Конвенцията (вж. съответно *Лайда и други срещу Чехия (Lajda et autres c. République tchèque)* (реш.), № 20984/05, 3 март 2009).

73. При тези обстоятелства жалбоподателите не са разполагали със „защитимо оплакване“, сочещо за неспазване на членове 9 и 11 от Конвенцията, поради което член 13 не намира приложение. От което следва, че оплакването, основано на въпросната разпоредба, е несъвместимо *ratione materiae* и следва да бъде отхвърлено съгласно член 35 §§ 3 и 4.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

74. Съгласно член 41 от Конвенцията,

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

А. Вреди

75. По отношение на твърдяните нарушения на Конвенцията във връзка с инцидента от 6 април 1997 г. г-н Бойчев и г-н Сергеев претендират за 2 000 евро (EUR) за всеки поотделно за претърпени неимуществени вреди, а г-жа Шарова претендира за сумата от 3 000 EUR.

76. Що се отнася до отказа за регистрация на Обединителна църква като вероизповедание, жалбоподателите претендират за общата сума от 5 000 EUR за неимуществени вреди, претърпени от тримата жалбоподатели физически лица и от останалите членове на

асоциацията жалбоподател. Те молят сумата да бъде преведена на г-н Сергеев в полза на религиозно обединение.

77. Правителството не е представило коментари.

78. Като се произнася по справедливост в съответствие с член 41, Съдът смята за редно да присъди по 2 000 EUR на всеки от тримата жалбоподатели физически лица или общо 6 000 EUR за неимуществени вреди на основание констатираното нарушение на членове 9 и 13.

Б. Разноски

79. Жалбоподателите претендират също така з 500 EUR за адвокатски разноски във връзка с производството пред вътрешните съдилища и за 4 970 EUR за производството пред Съда. Те представят разбивка на отработените часове от техните адвокати в рамките на производството пред Съда, в размер на 41 часа за г-жа Менева и 30 часа за г-н Грозев или общо 71 часа при почасова ставка от 70 евро. Те молят присъдените на това основание суми да бъдат преведени директно на техните адвокати.

80. Правителството не е представило коментари.

81. В съответствие с практиката на Съда всеки жалбоподател има право на възстановяване на разноски само доколкото е доказал, че те са действително и по необходимост направени и са в разумен размер. В конкретния случай Съдът отбелязва, че жалбоподателите не са представили никакъв оправдателен документ в подкрепа на претенцията си за разноски за производството пред националните съдилища и я отхвърля. Що се отнася до производството пред Съда, като има предвид документите, с които разполага, и горепосочените критерии, по-специално факта, че част от оплакванията са обявени за недопустими, Съдът счита за разумна сумата от 2 500 EUR и я присъжда на жалбоподателите.

В. Лихва за забава

82. Съдът счита за уместно лихвата за забава да се основава на лихвения процент по пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка, към който следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. *Обявява* с мнозинство жалбата за допустима, що се отнася до оплакванията, основани на членове 8, 9 и 13, във връзка с намесата

на полицията по време на събранието на 6 април 1997 г., и за недопустима по отношение на останалото;

2. *Постановява* единодушно, че е налице нарушение на член 9 от Конвенцията по отношение на тримата жалбоподатели физически лица;
3. *Постановява* единодушно, че е налице нарушение на член 13 във връзка с член 9 от Конвенцията;
4. *Постановява* единодушно, че не следва да разглежда отделно оплакването по член 8, самостоятелно и във връзка с член 13 от Конвенцията;
5. *Постановява* единодушно,
 - а) ответната държава да заплати на жалбоподателите в рамките на три месеца, считано от деня, в който решението влезе в сила в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които да бъдат обърнати в български лева по курса, приложим към датата на плащането им:
 - i. 2 000 EUR (две хиляди евро) на всеки от тримата жалбоподатели физически лица или общо 6 000 EUR, за неимуществени вреди, плюс всички данъци, които могат да бъдат наложени;
 - ii. 2 500 EUR (две хиляди и петстотин евро) за разноски, плюс всички данъци, които могат да бъдат наложени на жалбоподателите, които да се преведат по сметката, посочена от адвокатите на жалбоподателите;
 - б) от датата на изтичане на гореспоменатия срок до изплащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на ставката на пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка по време на просрочения период, плюс три процентни пункта;
6. *Отхвърля* единодушно останалата част от претенцията за справедливо обезщетение.

Изготвено на френски език и съобщено писмено на 27 януари 2011 г. съгласно член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар

Пеер Лоренцен
Председател